

KÖLTÉSPARAZITIZMUSRA VALÓ HAJLAM A NAPÓLEON SZÖVŐPINTYNÉL (*EUPLECTES AFRA*) FOGSÁGBAN

Dr. Siroki Zoltán

Az alkalmazkodóképességnek még a kakukknál is magasabb fokát mutatják a szövőmadarak (*Ploceidae*) családjába tartozó afrikai vidapintyek (*Viduae*). Valamennyi ide tartozó faj költésparazita, dajkamadaraik a dízpintyek (*Estrildidae*) családjába tartoznak. Az atlaszpintynek (*Hypochoera chalybeata* S. Müll.) pl. dajkamadara az amarant (*Lagonosticta senegala* L.), a paradicsom vidának (*Steganura paradisea* L.) a tarka asztrild (*Buntaustrild*, *Pytilia melba* L.), a dominikánus vidának (*Vidua macrotoura* Pall.) a helena-pinty (*Estrilda astrild* L.).

A parazita a dajkamadár fészkébe csak egy tojást rak, amely azonos nagyságú és színű a dajkamadár tojásaival. A kikelt parazitafiókák együtt nőnek fel a többivel, a szájjugpapillák színe és a torokrajzolat is megegyezik mindkét fajnál. Kirepüléskor a dajka- és parazitafiókák nagyságban, színben és viselkedésben feltűnően hasonlítanak egymáshoz. Az atlaszpinty esetében pl. a kis atlaszfióka nem anyjának sármányszerűen csikolt barnásszürke színét mutatja, hanem az amarantfiókák egyöntetű barna színét viseli. Ez a csodálatos alkalmazkodóképesség odáig fokozódott, hogy az atlaszhímek énekében minden kétséget kizáróan benne van az amarant teljes „szókincse” is. Ez így van a többi vidafajnál is. A vidákkal legközelebbi rokonságban a szövőmadarak családján belül az *Euplectes* genus áll (Feuerweber), ahová a narancsszínű szövőmadár (*Euplectes franciscana* Isert), a Napóleon szövő (*E. afra* Gmelin), a lángszínű szövőmadár (*E. hordeacea* L.), az orix szövő (*E. orix* L.) stb. tartoznak. A felsorolt fajok közül az *E. franciscana* és az *E. afra* a legközönségebb egzóták közé tartoznak a nyugati madárpiacokon. Aki szereti a szövőmadarakat és kellő férőhelyet tud biztosítani e pompás színű és roppant érdekes viselkedésű madaraknak, könnyen kísérletezhetik tenyésztésükkel.

Magam a Napóleon szövőt próbáltam tenyészteni, és 4 évi türelmes várakozás után végre sikerült. Közben olyasmi is történt, ami kapcsolatban van a költésparazitizmussal, egyben a vidák és az említett szövőmadarak közeli rokonságát is megerősíti.

1968-ban szereztem be 1 pár Napóleon szövőt. Első költési kísérletük 1972-ben történt. A hím több ízben is hozzáfogott a fészkepítéshez, de sohasem fejezte be. Ennek következtében a tojó 2 tojást a földre tojt, ahol azok összetörték. A többi tojást ellenben — a nyár folyamán összesen 9-et — a kis szarkapinty (*Spermestes cucullata* Swains) lakott, szűk szájú odújába rakta, amelyben éppen tojások voltak. Természetesen a szövő tojásait következetesen elvettem és kifújtam. A tojások színe fehér, apró fekete pöttyökkel. 1973-ban az öreg tojót egy ugyanolyan beszerzett hímmel tettem össze egy 2×2×2 m-es kerti voliérben, ahol rajtuk kívül csak dízpintyek voltak, te-

hát más szövőmadárfaj nem zavarta tevékenységüket. Az új hím szorgalmas fészeképítőnek bizonyult. Eleinte megismétlődött az 1972-es évi eset, 2 tojást egy olyan elől nyitott odúba rakott, amelyben japáni sirálykák, 2 hegyesfarkú amandinát (*Poephila acuticauda* Gould) neveltek. Más lakott fészekbe a Napóleon tojó nem tudott behatolni, mert a 2 hegyesfarkú amandina pár, amely ugyanabban a voliérben költött, elég agresszív ahhoz, hogy a szövőtőjt ne eressze be fészkebe. Ugyanez történt egy költő pillangópinty (*Uraeginthus bengalus* L.) esetében is. Próbaképpen a tavalyi szarkapinty odúba, amely 1973-ban üresen állt, néhány sirálykatojást tettem, és íme az én Napóleon tojóm ismét lerakott 2 tojást a lakottnak vélt odúba.

Eközben a Napóleon hím elkészült fészkevel, melyet egy cirokbugában szőtt. A tojó meg volt elégedve vele, és rövidesen 3 tojásan ült. Mindhárom kikelt, és valamennyi fióka szerencsésen felnevelkedett.

Kétségtelen, hogy a Napóleon szövő hazájában, a szabadban, a díszpintyek fészkebe sohasem csempészi tojásait, de nem is volna értelme, mert a díszpintyek etetési technikája mellett a szövőmadár nem élhet meg. Legfeljebb más rokon szövőmadarak fészkebe parazitálhat, de ez sem valószínű, mert a szövők elég agresszívek ahhoz, hogy idegen fajú madarat fészüknek még a közelében sem tűrjenek meg. A fogságban azonban megváltozott életkörülményeket teremt. Ilyenkor olyan rejtett tulajdonságok is megnyilvánulhatnak, melyek rendes körülmények között nem jelentkeznek. Véleményem szerint az a tény, hogy a Napóleon tojó saját fészkének hiányában más madarak fészkebe – és pedig díszpintyek fészkebe – rakta tojásait, bizonyítja, hogy a költésparazitizmusra való hajlam e fajban benne van, és feltehető, hogy azonos körülmények között az *Euplectes* genus többi fajánál is jelentkezhet. Figyelemre méltó jelenség az is, hogy Napóleon tojónak éppen a kis szarkapinty fészkebe sikerült tojásait becsempészeni. A szarkapinty a leg-agresszívebb díszpintyek egyike, amely nála jóval nagyobb madarakat is megtámad és rendszerint sikerrel. Miféle barátság alakulhatott ki e két faj között, hogy a szarkapinty beengedte fészkebe a Napóleon szövőt? Ezt a fészekbe hatolást sajnos nem állott módomban megfigyelni, mert a tojásrakás rendszeren a kora reggeli órákban történik és ilyenkor nem nagyon tanácsos a madarakat leskelődéssel megzavarni. Ehhez a madárházat úgy kell megépíteni, hogy a megfigyelő egy elsötétíthető rejtekhelyből észrevétlenül nézhesse a madarakat.

Kár, hogy a szövőmadarak és vidák tenyésztésével kevesen foglalkoznak, pedig ha tágas röpdét és a fiókák felneveléséhez kellő mennyiségű és minőségű rovar táplálékot biztosítunk, valamennyi fajnál szép eredményt lehetne elérni.

Brutparasitische Neigung bei *Euplectes afra* in der Gefangenschaft

Dr. Zoltán Siroki

Eine noch höhere Stufe der Anpassungsfähigkeit als beim Kuckuck finden wir bei den afrikanischen Viduinae die zur Familie der *Ploceidae* gehören. Alle Angehörige dieser Arten sind Brutparasiten, ihre Wirtsvögel gehören der Familie der Estrilden (*Estrildidae*) an. Als Wirt dient der *Hypochoera chalybeata* die *Lagonostica senegala*, für die *Steganura paradisca* die Buntastrilde (*Pytilia melba*), für die *Vidua macroura* die *Estrilda astrild*.

Die Parasiten legen in das Wirtsnest nur ein Ei ab, das in Grösse und Färbung mit den des Wirtes völlig übereinstimmt. Die geschlüpften Jungen wachsen mit den anderen zusammen auf, die Färbung der Mundwinkelpapillen und die Rachenzeichnung ist bei

beiden Arten gleich. Zur Zeit des Ausfluges sind die Wirtsjungen und die Parasitejungen in Grösse, Färbung und Verhalten auffallend ähnlich. Bei *Hypochoera chalybeata* z.B. zeigt das Junge nicht die ammerähnliche gestreifte Kleidung seiner Mutter mit bräunlich-grauer Färbung, sondern die eintönige braune Farbe der *Lagonosticta senegala* Jungen. Diese wunderbare Anpassungsfähigkeit hat sich bis dahin entwickelt, dass der Gesang der *H. chalybeata*-Männchen den vollen Wortschatz der *L. senegala* beinhaltet. Die selbe können wir bei anderen *Viduinæ* beobachten. Zur nächsten Verwandtschaft der *Viduinæ* gehören in der Familie der Weber die Feuerweber (*Euplectes*), wohin die *E. franciscana*, *E. afra*, *E. hordeacea*, *E. orix*, usw. Arten gehören. Unter den aufgezählten Arten gehören die *E. franciscana* und *E. afra* zu den gemeinsten auf den westlichen Vogelmärkten. Wer die Weber gern hat und genügenden Platz für diese farbenprachtige Vogel mit sehr interessantem Benehmen sichern kann, sollte sich ihre Züchtung versuchen.

Ich selbst versuchte die *E. afra* zu züchten und nach einem geduldvollen vierjährigen Warten ist es mir auch gelungen. Während dieser Zeit geschah etwas, was näher mit dem Brutparasitismus verknüpft ist, gleichzeitig zeugt über die nahe Verwandtschaft der *Viduinæ* und der erwähnten Weber.

Im 1968 erwarb ich ein Paar der *E. afra*. Der erste Brutversuch fand 1972 statt. Das Männchen hat mehrmals den Nestbau begonnen, beendete es aber nie. Demzufolge musste das Weibchen 2 Eier auf den Boden legen wo sie zerbrachen. Die anderen Eier lag sie aber – im Sommer zusammen 9 Eier – in das Nest der *Spermestes cucullata*, in eine Höhle mit engem Eingang wo sich eben Eier befanden. Ich nahm die Eier des Webers weg und blas sie aus. Die Farbe der Eier ist weiss, mit winzigen schwarzen Flecken. Im 1973 schloss ich das Weibchen mit einem neu erworbenen Männchen in einem 2×2×2 Gartenvoliere zusammen, wo sich nur noch Prachtfinken befanden, dass heisst, andere Weber störten ihre Tätigkeit nicht mehr. Das neue Männchen erwies sich als hervorragender Nestbauer. Zuerst wiederholte sich der Fall von 1972, zwei Eier wurden in eine vorn geöffnete Höhle gelegt, wo Japanische Mowchen 2 *Poephila acuticauda* aufzogen. In andere Nester konnte das Weibchen nicht eindringen, da die *Poephila acuticauda* Paare (zwei) sind aggressiv genug, um den Eindringling nicht in das Nest zu lassen. Dasselbe erfuhr das Weibchen bei *Uraeginthus bengalus*. Versuchsweise lag ich in das *S. cucullata* Nest, das im 1973 leer war, einige Japanische Mowcheneier und gleich wurden vom Weibchen 2 Eier in das vermeintliche gewohnte Nest eingelegt.

Inzwischen wurde das Männchen mit dem Nest fertig, das in einem Mohrhirsensbündel gefertigt wurde. Das Weibchen war damit zufrieden und binnen kurzem bebrütete sie schon 3 Eier. Alle wurden aufgezogen.

Ohne Zweifel, dieser Weber schmuggelt in seiner Heimat seine Eier nicht in die Nester Prachtfinken hinein, es hätte ja keinen Sinn, da mit der Fütterungstechnik der Prachtfinken wurde kein Junge der Weber gross. Höchstens kann man sich vorstellen, dass sie ihre Eier in die Nester anderer Weberarten schmuggeln, obwohl dies auch nicht wahrscheinlich scheint, da die Weber andere Arten nicht einmal in der Nähe ihrer Nester dulden. Die Haft schafft aber andere Lebensbedingungen, und so können auch solche versteckte Eigenschaften hervortreten, die sich unter normalen Bedingungen nicht zeigen. Meiner Meinung nach die Tatsache, dass der Weber in Ermangelung von eigenes Nestes seine Eier in die Nester anderer Arten – Prachtfinken – gelegt hat, zeugt darüber, dass die Brutparasitische Neigung die Art versteckt innehat und unter entsprechenden Bedingungen zeigt sich auch bei anderen Arten der Gattung *Euplectes*. Eine aufmerksamkeits-erregende Erscheinung ist es weiterhin, dass der Weber die Eier in das Nest der *S. cucullata* einschmuggeln konnte. Die letzte ist einer der aggressivsten Prachtfinken, die Vögel weit über ihre Grösse angreift und zwar mit Erfolg. Welche Freundschaft konnte sich zwischen dieser Arten ausbilden, so dass der Prachtfink den Weber in sein Nest liess? Dieses Eindringen konnte ich leider nicht beobachten, weil die Eiablage gewöhnlich in den frühen Morgenstunden geschieht und zu dieser Zeit ist es nicht ratsam die Vögel zu stören. Dafür sollte man das Voliere so bauen, dass man von einer verdunkelbaren Beobachtungstelle aus die Vögel unbemerkt beobachten könne.

Es ist Schade, dass sich nur wenige mit der Züchtung von *Viduinæ* und Weber befassen, obwohl durch den Ausbau von raumgerechten Voliere und Sicherheitsstellen der Insektennahrung in entsprechender Qualität und Menge, lässt sich bei allen Arten einen schönen Erfolg erreichen.